

Türk'ün Dönüşü

Batı basınında Lozan, Türkiye
ve
Cumhuriyet

ALİ SATAN | MERVENUR TUZAK | KIYMET YASAVUL

Türk'ün Sahalara Dönüşü

İngiliz Liberal Partisi'nde radikal bir politikacı olarak siyaset yapan Charles F. G. Masterman, 1906'dan 1924'e kadar İngiliz parlamentosunda kalmayı başarmıştır. İngiliz kabinesinde görev yapmış, Başbakan Lloyd George ve Winston Churchill ile yakın çalışmış bir kişidir. I. Dünya Savaşı yıllarında Propaganda Bürosunda görev yapan Masterman'ın 5 Ocak 1923 tarihli bir analizini paylaşmak istiyoruz.

Charles Masterman'ın *Savaştan Sonra İngiltere, Yeni Liberalizm, İmparatorluğun Kalbi*, (England After War: A Study by Masterman Charles F G) gibi kitapları da yayınlanmıştır.

ABD merkezli ve kültür ağırlıklı hala yayınlanmakta olan dergi The Atlantic Monthly'de yayınlanan Charles Masterman'ın makalesinin başlığı "Türk'ün Dönüşü"dür. İngiliz politikacı şöyle devam ediyor:

"Türk Avrupa'ya dönmüştür. Türk'ün dönüşü sürekli bir barış özlemi içinde olan herkesin yeniden ümitsizliğe kapılmasına yol açmıştır. Bu tamamen gereksiz dönüş Türklere kabul ettirilecek antlaşmalarla önlenebilir ve Türk'ün Avrupa'dan uzak durması sağlanabilirdi. Fakat Bay Lloyd George ve hükümeti ilk hatayı Ermenistan Cumhuriyeti'ne gerekli yardımı sağlamamakla yapmış ve bu hata Türklerin Avrupa kuvvetlerine karşı bir kuvvet yığınağı yapmasına imkân vermiştir.

İkinci olarak Yunanlıların tamamen Türklere ait olan topraklarda iki yüz mil kadar ilerlemeleri teşvik edilmiş fakat Yunanlılara kuru nasihat dışında hiçbir maddi destek sağlanmamıştır. İngiltere Hükümeti Yakındoğu sorunu konusunda tecrübe sahibi kişilerin tavsiyelerine de kulaklarını tıkamış ve Kemal'in yönetimindeki milliyetçi Türklerin silahlanır silahlan-

maz bu kadar geniş bir cepheye yayılmış olan Yunan ordusunu hezimete uğratacağını görememiştir. Bugün Türk yeniden muzaffer bir edayla ayakta durmakta, İngiltere ve Avrupa elverişli barış şartları sağlamak için sanki ona yalvarmaktadır.

Bu arada tüm İslam âlemi Yunanistan'ın yenilgisini İngiltere'nin yenilgisi olarak görmekte ve bayram etmektedir. Ve İngiltere kendi yaratmış olduğu felaketin daha da büyümesini engellemek amacıyla İstanbul ve Doğu Trakya'nın da Türkler eline geçmesine razı olarak, bu barbar ırkın bir kez daha Balkanlar'ın içine doğru sarkmasını sağlamıştır. Britanya siyasi tarihinin en acı sayfalarından biri de böylece kapanmak üzeredir ...”

Makalede konuyu Amerika Birleşik Devletleri'ne getiren İngiliz politikacı,

“Amerika çok farklı amaçlarla Türkiye'de bulunmaktaydı. Amerika'nın başlıca amacı Müslümanları Hristiyanlığa inandırmak değildi. Amerika Türklerin baskısı altında ezilen Hristiyan halkı eğitmek ve onlara yardımcı olmak için Türkiye'de bulunuyordu. Mesela Boğaziçi'nde bir abide gibi yükselen Robert Kolej'de yetişen Bulgar gençleri daha sonra Bulgaristan'a giderek en önemli devlet mevkilerine geçmiş bulunmaktadırlar.”

dedikten sonra Ermeniler için Amerika'nın yeterince gayret göstermediğinden şikâyet etmektedir. Hatta daha da ileri giderek Çanakkale hezimetinden hiç ders almamış olacak ki Amerika Birleşik Devletleri'ne bakın nasıl yol gösteriyor:

“Güçlü bir Amerika savaş gemisi 'Türkleri Boğaz sularına dökebilir,' hatta böyle bir eylemin tehdidiyle katliam durduru-

labilirdi. Güçlü Amerika'nın bu konuda göstereceği kararlılık sorunu kökünden çözebilirdi.”⁴

İşte karşı taraf, kendilerinin çözemediği “Türk Sorunu”na Amerika’yı da ortak etme çabasına girmiş gözüküyor...

Lozan’da Diplomatik Savaş

20 Kasım 1922’de başlayan Lozan Konferansı 4 Şubat 1923’e kadar süren birinci bölümünde İngiltere’yi temsil eden Lord Curzon, müttefikleri ile bir cephe birliği kurmağa özel çaba göstermiştir. Lord Curzon Türk Heyeti’nin müttefikleri birbirine karşı oynamasına imkân vermemeğe çalışıyordu. Türkiye’ye karşı kullandığı baskı araçlardan birisi, İstanbul ve Boğazlarda asker bulundurması, diğeri Batı Trakya’daki Yunan ordusunun yeniden örgütlendirip Türkiye’ye karşı teşvik etmesi. Lord Curzon’un Türkiye’ye karşı elini kuvvetlendiren şeylerden birisi de Ankara ile Lozan’daki Türk heyetinin arasındaki diplomatik ve elbette şifreli telgraf yazışmalarını deşifre etmiş olmaları idi.

Lord Curzon Türk heyetine 1918 Mondros Mütarekesi gözlüğü ile bakmak istiyor, Türk heyeti ise Lozan’a Mudanya Mütarekesinden yani muzaffer bir devletin temsilcisi olarak geldiklerini hatırlatıyordu. Lord Curzon diplomasi becerisi yanında siyasi, diplomatik, istihbari ve psikolojik baskı yöntemleri tatbik ediyordu. Evet, Mudanya Mütarekesi ile savaş durmuştu ama Lozan’da diplomatik savaş bütün cepheleri ile devam ediyordu.

Karşının gözünde gizli bilgi ve belgeleri açıklamaya başlıyoruz. Elimizde İngiliz diplomatların hazırlamış oldukları 1923 Türkiye Yıllık Raporu var. Aslında hizmete özel hazırlanmış

4 *The Atlantic Monthly*, 5 Ocak 1923. Akt. Şimşir, *Dış Basında...*, s. 110-111.